

Strategjia dhe Plani i Punës

HandiKOS,
Shoqata e paraplegjikëve
dhe paralizës së fëmijëve
të Kosovës

PRISHTINË
2013

2014 – 2016

FALENDERIM

Hartimi i strategjisë dhe planit të punës 2014-2016 i HandiKOS, shoqatës së paraplegjikëve dhe paralizës së fëmijëve të Kosovës, është rezultat i përpjekjeve të përbashkëta të vet personave me aftësi të kufizuara, familjarëve të tyre, personelit dhe bordit të organizatës sonë. Të gjithë këta përmes sygjërimeve dhe rekomandimeve të tyre kanë kontribuar që strategjia të përfshij plotësisht nevojat e personave me aftësi të kufizuara në Kosovë në plotësimin e të drejtave për qasje të lirë, shërbime cilësore shëndetësore, shërbime sociale sipas nevojave, arsimim dhe punësim.

Kontribut të vecantë në zhvillimin e strategjisë ka dhënë Roberto Cancel i cili me profesionalizmin dhe punën e tij të palodhshme ka ndjekur dhe lehtësuar hap pas hapi të gjithë procesin e hartimit të kësaj strategjisë.

HandiKOS falenderon të gjitha organizatat vendore dhe ndërkombëtare për mbështetjen e vazhdueshme dhënë organizatës dhe personave me aftësi të kufizuara. Në veçanti, HandiKOS, falenderon Ambasadën e Finlandës në Prishtinë e cila me përkrahjen e saj shumëvjeçare ka bërë që të arrihen pjesa më e madhe e rezultateve të punës së organizatës sonë në të mirë të personave me aftësi të kufizuara.

Këtë vit shoqata e paraplegjikëve dhe paralizës së fëmijëve të Kosovës- HandiKOS, shënon 30 vjetorin e themelimit të saj me ç'rast u shpreh mirënjohje të gjithë atyre që gjatë gjithë këtyre viteve kanë dhënë kontributin e tyre në mbështetjen e shoqatës sonë dhe personave me aftësi të kufizuara, në veçanti falenderon të gjithë vullnetarët e angazhuar gjatë viteve të '90.

Afrim Maliqi
Drejtor i HandiKOS-it
Tetor, 2013

Përmbajtje

Përmbledhje ekzekutive _____	3
Historiku i HandiKOS _____	4
Analiza e situatës _____	8
Analiza SWOT (Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë, Kërcënimet) ____	11
Analiza e akterëve _____	13
Misioni i HandiKOS _____	14
Vizioni i HandiKOS _____	14
Realizimi i objektivave strategjike _____	15
Plani i Punës _____	17
Resurset e nevojshme _____	22

Përmbledhje ekzekutive

Pas një procesi konsultimesh me anëtarët, bordin, stafin, bashkëpunëtorët dhe palët e interesuara, HandiKOS, duke u bazuar në të drejtat, nevojat dhe gjendjen e personave me aftësi të kufizuara, si dhe duke pasur parasysh situatën aktuale socio-ekonomike në vend, ka hartuar strategjinë e re dhe Planin e Punës të cilat do të jetë bazë e punës së HandiKOS-it për periudhën 2014-2016. Gjatë kësaj periudhe, HandiKOS do të punoj drejt arritjes së një shoqërie gjithëpërfshirëse me njohje dhe respektim të plotë të të drejtave dhe mundësive të barabarta të personave me aftësi të kufizuara. Strategjia e hartuar dhe përgatitur me pjesëmarrjen aktive të palëve të lartpërmendura si dhe Planin e Punës janë aprovuar nga Bordi i HandiKOS-it dhe do të shërbejnë në arritjen e objektivave gjatë kësaj periudhe.

HandiKOS është organizatë joqeveritare e themeluar në vitin 1983, përfaqëson dhe përkrah personat me aftësi të kufizuara duke avokuar dhe lobuar për të drejtat dhe duke ofruar shërbime përmes rrjetit me 14 qendrave dhe 13 zyrave lokale të vendosura në gjithë Kosovën, me qëllim të përmbushjes së nevojave, për të arritur të drejta të barabarta, jetë të pavarur dhe të dinjitetëshme drejt pjesëmarrjes së plotë të personave me aftësi të kufizuara në Kosovë.

Gjatë periudhës 2014 – 2016 HandiKOS do të punoj drejt arritjes së një shoqërie gjithëpërfshirëse me njohje dhe respektim të plotë të të drejtave dhe mundësive të barabarta të personave me aftësi të kufizuara. Për të arritur këtë HandiKOS ka vendosur dy objektiva kryesore: (1) Zhvillimi dhe avancimi i shërbimeve sociale të vetë qëndrueshme të bazuara në bashkësi për persona me aftësi të kufizuara, dhe (2) Avancimi i të drejtës për lëvizje të lirë, shërbime cilësore shëndetësore, mirëqenie sociale, arsim dhe punësim të personave me aftësi të kufizuara.

Historiku i HandiKOS

“Shoqata e paraplegjikëve dhe paralizës së fëmijëve të Kosovës” është themeluar në vitin 1983, me iniciativën e Z. Halit Ferizi, kryetar i atëhershëm i shoqatës dhe më vonë lider i lëvizjes së aftësisë së kufizuar në Kosovë, së bashku me një grup të qytetarëve me aftësi të kufizuara. Objektivë kryesore e kësaj Shoqate ishte “përmirësimi i të drejtave dhe i standardeve të jetesës së personave me aftësi të kufizuar në Kosovë” përmes veprimit në fushën e mbrojtjes shëndetësore, sociale dhe të punësimit.

Që nga viti 1989, gjendja e personave me aftësi të kufizuar u keqësua me të shpejtë, gjendje të cilën e ndihmoi kriza në kontekstin politik, social dhe ekonomik. Shkatërrimi i sistemit të kujdesit shëndetësor, humbja e vendeve të punës më së shumti preku këtë grup njerëzish të cilët edhe ashtu ishin plotësisht të varur nga burimet e pakta të familjes. Një pjesë e madhe e personave me aftësi të kufizuar jetonin me pak apo pa fare ndihmë nga shërbimet e mbrojtjes sociale, ngaqë me largimin e mbajtësve të familjes nga vendet e punës humbnin edhe ato pak të drejta që kishin gëzuar deri atëherë. Kjo gjë i bëri ata plotësisht të varur nga ndihma humanitare. Situata e këtillë shtyri shoqatën që të ndërmarrë aksione me qëllim të zbutjes së situatës së Personave me Aftësi të Kufizuara duke lobuar dhe avokuar tek institucionet e sistemit paralel për të inkorporuar nevojat e Personave me Aftësi të Kufizuara në lëvizjen e gjithmbarshme popullore.

Programi i rehabilitimit të bazuar në bashkësi (RBB) filloi në gjysmën e parë të vitit 1994. Gjatë këtij viti shoqata me ndihmën e organizatave ndërkombëtare, veçanërisht të Handicap International (HI) e cila paraqet edhe kontaktin e parë të shoqatës me një organizatë ndërkombëtare, ku u siguruan materiale si: karroca dhe material higjienik për 200 familje. Ky program më tej vazhdoi të realizohet në bashkëpunim dhe bashkëveprim me HI dhe me organizata të tjera ndërkombëtare dhe lokale si:

- HANDICAP INTERNATIONAL (HI), organizatë ndërkombëtare, përmes përkrahjes me kuadër nga jashtë (fizioterapeutit dhe psikologut) dhe ofrimit të pajisjeve ndihmëse, material për inkontinencë dhe material mjekësor për trajtimin e plagëve dekubitare, si dhe mjete për rehabilitimin psiko-social dhe primar fizikal të fëmijëve.
- NËNA TEREZË, shoqatë lokale humanitare/bamirëse, përmes kontributit të drejtpërdrejtë të mjekëve dhe infermierëve vullnetarë të kësaj shoqate.

Historiku i HandiKOS

•OXFAM-i, organizatë nga Britania e Madhe, përmes trajnimeve mbi të drejtat dhe integrimin e personave me aftësi të kufizuara në shoqëri si dhe ndihmave në veshmbathje, mjete higjienike, etj.

•Organizata dhe agjenci të tjera si Save the Children, Mercy Corps, Children Aid Direct etj, përmes sigurimit të pakove higjienike për rastet sociale dhe personave me aftësi të kufizuara që jetonin në kushte të vështira.

Gjatë kësaj kohe mbi 320 aktivistë të profileve të ndryshme përfshirë këtu edhe vet personat me aftësi të kufizuara u përfshinë në identifikimin, vlerësimin dhe përkrahjen e nevojave të personave me aftësi të kufizuara. Ky grup aktivistësh paraqiste një bazë të mirë për krijimin e strukturave të para organizative të emëtuara grupe aktive lokale (GAL).

Programi u organizua në fazat si më poshtë:

- Themelimi i grupeve aktive lokale;
- Furnizimi me pajisje të duhura për përmirësimin e jetës sociale;
- Shpërndarjen e drejtpërdrejtë në familje dhe edukimi rreth përdorimit dhe mirëmbajtjes së materialit;
- Vizitat përcjellëse, të realizuara nga zyrtarë lokale dhe ekipi i rehabilitimit (shërbimeve) të bazuar në bashkësi i nivelit qendror;
- Parandalimi i pasojave të aftësisë së kufizuara;
- Themelimi i qendrave të rehabilitimit të bazuar në bashkësi (QRBB).

Menjëherë pas luftës, HandiKOS përsëri filloi një organizim të ri duke u përpjekur që ta riaktivizonte rrjetin dhe të caktoje objektivat kryesore të veprimit në bashkëpunim me agjencitë ndërkombëtare dhe organizata joqeveritare (OJQ) vendore me qëllim të përkrahjes së personave me aftësi të kufizuara dhe familjarëve të tyre me material dhe mjete të domosdoshme për jetë.

Prezenca e organizatave ndërkombëtare i ofroi HandiKOS-it mundësinë që të bëjë shumë shpejt rikonstruktimin e rrjetit dhe jo vetëm që rriti numrin e grupeve aktive lokale dhe të qendrave të bashkësisë por me ndihmën e përkrahjes nga jashtë i punësoi shumë nga vullnetarët. Në periudhën e emergjencës, për ti përbushur nevojat e qytetarëve me aftësi të kufizuara është bërë regjistrimi i personave me aftësisë së kufizuara dhe shpërndarja e materialit higjienik, mjekësor dhe pajisjeve ndihmëse. Për çdo grup aktiv lokal ishin të nevojshëm tre punëtorë ku dy prej tyre ishin punëtorë të terrenit dhe një përgjegjës i zyrës.

Historiku i HandiKOS

Në çdo qendër të bashkësisë ishin: koordinatori, dy punëtorë të rehabilitimit primar fizikal, një për aktivitetet psike-motorike dhe një vozitës për transportimin e fëmijëve.

Puna e qendrave të HandiKOS-it përcillej nga fizioterapeuti i lartë dhe trajneri i aktiviteteve psike-motorike të dy nga Handicap International.

Duhet theksuar se kontribut të jashtëzakonshëm në përkrahjen e realizimit të programit të HandiKOS-it kanë ofruar partneret ndërkombëtar si: “Handicap International”, “OXFAM”, Agjencioni Finlandez FIDIDA, Qeveria e Finlandës dhe Ambasada e Finlandës, Organizata Italiane “Onlus Wamba-Athena”, “Onlus Roberto Bazzoni”, “Save The Children”, “UNICEF”, Agjencioni Evropian për ndërtim dhe rindërtim, etj., ndërsa nga viti 2004 HandiKOS-in në mënyrë modeste e kanë përkrahur edhe disa Komuna të Kosovës dhe donator lokal.

Gjatë kësaj periudhe HandiKOS u rrit dhe u zhvillua, sidomos në drejtim të ndërtimit të kapaciteteve, si dhe krijimit të infrastrukturës, në ndërtimin e objekteve në shumicën e komunave të Kosovës, si në: Suharekë, Pejë, Drenas, Malishevë, Dragash, Ferizaj, Mitrovicë, Mitrovicë Veriore, Lipjan, Shtime, Istog, Gjilan, Prizren, etj, e sidomos duhet përmendur ndërtimin e Qendrës Resurseve të Personave me Aftësi të Kufizuara, mbështetur nga “WINSLOW STARK FOUNDATION” dhe “LINDEN ROOT DICKINSON FOUNDATION” dhe implementuar nga “World Vision”. Të gjitha këto objekte janë të pajisura me të gjitha pajisjet e nevojshme të punës për të ofruar shërbime rehabilituese primare fizikale dhe psiko-sociale, mjete transporti, dhe pajisje zyre.

Disa nga rezultatet e arritura nga kjo punë disa vjeçare përfshijnë

- Aktualisht HandiKOS veprimtarinë e vet e zhvillon në tërë territorin e Republikës së Kosovës me 13 Zyra lokale dhe 14 Qendra të Rehabilitimit të Bazuar në Bashkësi, përfshirë këtu edhe pjesën Veriore të Kosovës;
- HandiKOS ka një databazë me 18,000 anëtarë me aftësi të kufizuara fizike dhe të kombinuara të moshave, gjinive dhe etnive të ndryshme;
- Nga viti 1999 deri më sot HandiKOS ka ofruar shërbime të rehabilitimit primar për rreth 2,900 fëmijë me aftësi të kufizuara duke ju ofruar rreth 22,500 trajtime të rehabilitimit psiko-sociale dhe primar fizikal të ofruara në çdo vit;
- HandiKOS ka ofruar rreth 6,300 pajisje të ndryshme ndihmëse, përfshirë këtu karrocet, kukëzat, karroca tualeti, material për inkontinencë, material për trajtimin e plagëve dekubitare etj.;

Historiku i HandiKOS

- Në mbështetje të organizatave ndërkombëtare, HandiKOS ka arritur që të përmirësoj qasjen në infrastrukturën fizike duke rregulluar 96 pjerrina në objektet publike si dhe adaptimin e ambienteve të banimit tek personat me aftësi të kufizuara.
- 1,550 fëmijë dhe të rritur nga e gjithë Kosova kanë përfituar nga rehabilitimi i ofruar gjatë kampeve aktive në bregdet;
- HandiKOS ka avokuar, lobuar dhe ka marre pjese në krijimin, ndryshimin dhe monitorimin e implementimit të infrastrukturës ligjore në fushën e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara;
  - Përmes organizimit të fushatave të ndryshme, dokumentarëve, videoprezantimeve, debateve televizive, tryezave, HandiKOS ka ngritur vetëdijen e personave me aftësi të kufizuar dhe familjarëve për të drejtat e tyre, përfaqësuesve të institucioneve dhe mbarë shoqërisë në Kosovë;
  - HandiKOS ka publikuar udhëzues dhe doracak të ndryshëm për të drejtat e personave me aftësi të kufizuar, duke u bërë burimi i vetëm i informacionit mbi aftësinë e kufizuar në Kosovë;
  - HandiKOS gjatë gjithë këtyre viteve ka ngritur kapacitetet e stafit në harmoni me nevojat e personave me aftësi të kufizuara duke ju përshtatur rrethanave të kohës;
  - HandiKOS është një nga organizatat e cila punëson më së shumti persona me aftësi të kufizuar dhe ndërmjetëson punësimin e tyre në tregun e punës duke ngritur kapacitetet e tyre;
  - Gjate kësaj kohe HandiKOS zhvilloi kapacitetet dhe u bë partner serioz i donatorëve dhe organizatave ndërkombëtare dhe lokale në implementimin e projekteve, si dhe forcoj bashkëpunimin me institucione të nivelit qendror dhe lokal me qëllim të përmirësimit të kushteve dhe avancimit të pozitës së personave me aftësi të kufizuara në Kosovë. Analiza e situatës

Analiza e situatës

Konventa Ndërkombëtare mbi të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar e adaptuar në vitin 2006, ka si qëllim “të nxisë, mbrojtë dhe të siguroj që të gjithë personat me aftësi të kufizuar të gëzojnë plotësisht dhe në mënyrë të barabartë të gjitha të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, si dhe të nxisë respektin për dinjitetin e tyre¹.”

Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSH) në Raportin Botëror mbi aftësinë e kufizuar² (2011) përllogarit se janë rreth një miliardë persona, ose 15% e popullsisë së botës, të cilët kanë së paku një formë të aftësisë së kufizuar. Sipas regjistrimit të popullsisë së vitit 2011, aftësia e kufizuar në Kosovë prek rreth 77,730 persona³, që do të thotë 4.4% e popullsisë. Nëse e krahasojmë me shifrat e paraqitura nga OBSH, popullsia e prekur nga së paku një formë e aftësisë së kufizuar në Kosovë duhet të arrij shifrat e 260,000 persona. Kjo paraqet dhe një mungesë të të dhënave sasiore dhe cilësore për persona me aftësi të kufizuar, shifër e cila do të informonte politika që adresojnë numrin dhe nevojat e personave me aftësi të kufizuar.

Në vitin 2006 Kryeministri i Kosovës me vendim ka themeluar Këshillin Nacional të Aftësisë së Kufizuar, me qëllim krijimin e mundësive të barabarta, përmirësimin e kushteve të jetesës për personat me aftësi të kufizuara në fushë e arsimit, punësimin, shërbimet ndihmëse dhe jetesës pa pengesa⁴. Ky këshill përbëhej nga Zv. Kryeministri i Qeverisë së Kosovës, Zyra për Qeverisje të Mirë, Zv. Ministri i MPMS, Zv. Ministri i MASHT-it, Zv. Ministri i MPL, Zv. Ministri i Shëndetësisë, Zv. Ministri i MTPTK, dhe përfaqësues të komunitetit të personave me aftësi të kufizuar dhe të shoqërisë civile. Edhe pse i themeluar dhe shumë i rëndësishëm, ky këshill ka arritur pak rezultate. Ndërsa për të njëjtin qëllim, në vitin 2011, Kryeministri i Kosovës ka nxjerr një vendim të ri për themelimin dhe funksionimin e Këshillit Nacional të Aftësisë së Kufizuar, i cili deri më tani ka organizuar vetëm një takim. Në kuadër të Njësive për të Drejtat e Njeriut në shumicën e Ministrive të Qeverisë së Republikës së Kosovë veprojnë zyrtarët për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.

Zyra për Qeverisje të Mirë është bartëse e hartimit të Strategjisë Nationale për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara 2013-2023, si dhe Planit të Veprimit 2013-2016 e para e këtij lloji në Kosovë, e cila së bashku me organizatat e personave me aftësi të kufizuara do të monitoroj implementimin e këtyre dy dokumenteve.

Institucionet publike në Kosove deri më tani nuk kanë marrë gjithmonë në konsideratë nevojat e personave me aftësi të kufizuara, duke mos i adresuar ato në ligjet dhe prioritetet shtetërore. E megjithatë disa ligje dhe udhëzime

¹http://www.adrf.org.al/images/konventa_shqip.pdf

²http://whqlibdoc.who.int/hq/2011/WHO_NM_H_VIP_11.01_eng.pdf

³<http://esk.rks-gov.net/rekos2011/repository/docs/Living-condition-ALB.pdf>

⁴<http://www.kryeministri-ks.net/?page=1,90>

Analiza e situatës

administrative garantojnë disa nga të drejtat e personave me aftësi të kufizuar në Kosovë. Ligjet më të rëndësishme të dedikuara në mënyrë të drejtpërdrejtë personave me aftësi të kufizuar janë:

- Ligji për Pensionet e Personave me Aftësi të Kufizuara në Kosovë, Nr. 2003/23;
- Ligji për Përkrahjen Materiale Familjeve të Fëmijëve me Aftësi të Kufizuar të Përhershme, Nr.03/L-022;
- Ligji për Aftësimin, Riaftësimin Profesional dhe Punësimin e Personave me Aftësi të Kufizuara, Nr. 03/L-019;
- Ligji për personat e verbër Nr. 04/L-092;
- Ligji për arsimin parauniversitar në Republikën e Kosovës Nr.04/L-032
- Ligji për paraplegjikët dhe tetraplegjikët (në programin legjislativ të Qeverisë për vitin 2013)⁵

Ligjet që përmbajnë provizione relevante lidhur me personat me aftësi të kufizuar janë:

- Ligji i Punës, Nr. 03/L-212;
- Ligji mbi Ndërtimin, Nr. 04/L-110;
- Ligji Kundër Diskriminimit, Nr. 2004/3;
- Ligji për Skemën e Asistencës Sociale, Nr. 2003/15

Për më tepër ka edhe tre akte legjislative të rëndësishme për personat me aftësi të kufizuar:

- Udhëzimi Administrativ për Kushtet Teknike të Objekteve Ndërtimore për Qasje të Personave me Aftësi të Kufizuar Nr. 07/2007;
- Udhëzimi Administrativ për menaxhimin e materialit të inkontinencës urinare për personat me aftësi të kufizuara Nr. 03/2012;
- Vendimi për gjuhën e shenjave Nr. 06/146.

Ministria e Punës dhe e Mirëqenies Social përmes skemës së mbështetjes materiale të familjeve të fëmijëve me aftësi të kufizuar të përhershme 1-18 vjeç, mbështet 2,985 familje me 100 Euro në muaj, dhe përmes skemës së pensionit për personat me aftësi të kufizuar prej 18-65 vjeç rreth 17,000 persona me 60 Euro në muaj⁶. Gjithashtu, duhet përmendur se kjo ministri rezulton të mos ketë të dhëna mbi personat me aftësi të kufizuar të punësuar në Kosovë, edhe pse kjo është një nga nevojat kryesore të tyre.

Ministria e Shëndetësisë, përmes institucioneve shëndetësore, ofron vetëm mjekimet shëndetësore bazë, dhe nuk

⁵http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/PROGRAMI_LEGJISLATIV_PER_VITIN_2013_-_LEGISLATIVE_PROGRAM_2013_-_ZAKONODAVNI_PROGRAM_2013_mars.pdf

⁶Të dhëna nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale, Maj 2013.

Analiza e situatës

mbulon shërbimet dhe medikamentet specifike të cilat janë më se të nevojshme në trajtimin e pasojave që shkaktohen nga aftësia e kufizuar. Këto akoma nuk janë të rregulluara përmes një ligji të veçantë. Rehabilitimi shëndetësor, monitorimi i vazhdueshëm i gjendjes shëndetësore, dhe pajisja me medikamentet e nevojshme janë disa nga shërbimet të cilat do të përmirësonin gjendjen shëndetësore të personave me aftësi të kufizuara dhe do të lehtësonin pasojat e tyre. Gjithashtu, stafi mjekësor ka nivel të ulët të informacionit mbi llojet e aftësive të kufizuara, prejardhjen dhe pasojat që secila shkakton tek personat, kjo e fundit duke rezultuar shpeshherë në një qasje joadekuate tek pacientët duke ia atribuar çdo lloj sëmundjeje aftësisë së kufizuar.

Disa nga shkaktarët e integritit të ulët të personave me aftësi të kufizuara në sistemin arsimor janë mungesa e qasjes fizike në institucionet arsimore, mungesa e pedagogëve të trajnuar, mungesa e asistentëve personal etj. Ministria e Arsimit deklaron që 505 shkolla⁷ kanë qasje të plotë për fëmijë me aftësi të kufizuara, e megjithatë, i njëjti burim tregon se vetëm 11% e fëmijëve me aftësi të kufizuara janë integruara në sistemin e ulët arsimor, prej të cilëve 109 persona janë në sistemin parashkollor, 958 persona në sistemin e mesëm të ulët, dhe 154 në sistemin e mesëm të lartë⁸. Gjithashtu, Ministria deklaron se vetëm 25 ekspertë të edukimit të fëmijëve me nevoja të veçanta arsimore kanë kryer trajnime për zhvillimin profesional në arsimin gjithëpërfshirës.

Në Kosovë vazhdon të ketë një mungesë të thellë të qasjes në institucione publike, përfshirë këtu institucionet arsimore, shëndetësore, gjykata, prokurori, polici, rrugë etj. e cila i pengon personat me aftësi të kufizuara të jenë pjesëmarrës aktiv në shoqëri. Edhe pse ligji për ndërtim garanton standarde minimale të ndërtimit, ku qasja për persona me aftësi të kufizuara rregullohet përmes udhëzimit administrativ për kushtet teknike të objekteve ndërtimore për qasjen e personave me aftësi të kufizuara, këto nuk kanë gjetur akoma zbatim.

Një nga çështjet e rëndësishme në Kosovë vazhdon të jetë niveli i ulët i vetëdijes mbi aftësinë e kufizuar tek personat me aftësi të kufizuar, familjet e tyre, institucionet dhe shoqëria në përgjithësi. Deri më tani, HandiKOS ka qenë një nga burimet kryesore të informimit mbi aftësinë e kufizuar, përmes fushatave vetëdijësuese, avokimit dhe lobimit në institucione të nivelit lokal dhe qendror, broshurave informuese për prindërit dhe për personat me aftësi të kufizuar.

⁷Republika e Kosovës - Qeveria - Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, Të dhënat për hapësirat/ ndërtesat shkollore në Republikën e Kosovës, lista e institucioneve me qasje për persona me nevoja të veçanta.

⁸Republika e Kosovës - Qeveria - Ministria e Arsimit, Shkencës dhe Teknologjisë, Shënime statistikore 2012-2013, Nxënës në shkolla speciale, klasa të bashkangjitura dhe të mbështetura.

Analiza SWOT (Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë, Kërcënimet)

HandiKOS ka një shtrirje të gjerë në të gjithë Kosovën përmes qendrave të rehabilitimit të bazuar në bashkësi në 14 komuna dhe 12 zyra lokale. Me tridhjetë vjet eksperiencë, HandiKOS është e vetmja qendër e cila ofron me profesionalizëm shërbime cilësore dhe mjete ndihmëse sipas nevojës për persona me aftësi të kufizuara në vend.

Gjatë kësaj eksperiencë të gjatë, dhe me asistencën dhe mbështetjen e shumë donatorëve dhe partnerëve vendas dhe të huaj, HandiKOS ka arritur të krijoj një besueshmëri të lartë tek më shumë se 18,000 anëtarët e saj, familjarët e tyre, institucionet dhe shoqëria, dhe ka ofruar shërbime të rehabilitimit primar për 2200 fëmijë. HandiKOS vazhdon të jetë një nga të vetmet institucione në Kosovë, puna e të cilës informohet nga personat me aftësi të kufizuara fizike dhe të kombinuara, duke avokuar dhe lobuar për përmbushjen e të drejtave të personave me aftësi të kufizuara në Kosovë.

Edhe pse HandiKOS ka ofruar dhe vazhdon të ofroj shërbime primare rehabilituese për persona me aftësi të kufizuara, këto nuk mjaftojnë. Qendrat e rehabilitimit të bazuar në bashkësi në vitet e fundit po vuajnë nga mungesa e mbështetjes financiare nga donatorët e huaj dhe nga institucionet shtetërore, edhe pse kjo e fundit është e garantuar me ligj. Kjo e fundit është bërë shkak për shkurtimin e burimeve njerëzore të cilët kanë ofruar shërbime me profesionalizëm për një kohë të gjatë në HandiKOS. Kjo situatë kërkon angazhim më të lartë në avokim dhe lobim për financimin e shërbimeve nga institucione lokale. Gjithashtu qendrat duhet të shikojnë mundësinë për të krijuar shërbime të cilat reflektojnë nevojat e grupeve të ndryshme të personave me aftësi të kufizuara. Përpos të lartpërmendurave, HandiKOS ka mungesë të paraqitjes në formë të shkruar të punës së kryer deri më tani e cila do të lehtësonte avokimin dhe lobimin për ngritje të fondeve.

Mungesa e fondeve për ofrimin e shërbimeve po ndikon edhe në zbehjen e imazhit të HandiKOS si një nga organizatat e vetme të cilat ofrojnë shërbime për persona me aftësi të kufizuara. Nga ana tjetër organizata të reja kanë filluar të ofrojnë shërbime, gjë e cila e rrit edhe konkurrencën për financim të shërbimeve të HandiKOS. Rritja e numrit të organizatave apo kompanive të cilat i ofrojnë këto shërbime mund të ndikoj edhe në mos interesimin e personave në shërbimet e ofruara nga HandiKOS, gjendja e të cilave është duke u përkeqësuar çdo ditë e më tepër.

Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale ka filluar procesin e licencimit të punonjësve social dhe organizatave të

Analiza SWOT (Fuqitë, Dobësitë, Mundësitë, Kërcënimet)

cilat ofrojnë shërbime sociale. Qendrat e rehabilitimit të bazuar në bashkësi të HandiKOS, kanë mundësinë të zhvillojnë ide të reja të shërbimeve sociale të cilat mund të financohen nga Komunitet e Kosovës dhe Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Gjithashtu, qendrat e HandiKOS-it, përmes trajnimeve dhe shkëmbimit të eksperiencave mes organizatave vendase dhe të huaja, mund të zhvillojnë ide të reja në ofrim të shërbimeve dhe mbledhjeve të fondeve, përfshirë këtu edhe aktivitete të gjenerimit të të ardhurave. Duke marrë parasysh situatën e tanishme, HandiKOS ka nevojë të riorganizoj strukturën administrative të saj, në mënyrë që ti përgjigjet ndryshimeve në financime dhe nevojave të personave me aftësi të kufizuara.

Analiza e akterëve

HandiKOS bashkëpunon me një sërë akterësh vendor dhe ndërkombëtar të cilët janë të domosdoshëm në njohjen dhe respektimin e plotë të të drejtave dhe mundësive të barabarta të personave me aftësi të kufizuara, pa kontributin e të cilëve HandiKOS nuk do të mund ti realizoj qëllimet e veta.

HandiKOS do të bashkëpunoj me institucionet në nivel qendror dhe ato lokal përfshirë këtu: Kuvendin e Kosovës, Komisionet Parlamentare, Zyrën e Kryeministrit, Ministritë, zyrtarët për të drejta të njeriut, Avokatin e Popullit, drejtoritë për shëndetësi dhe mirëqenie sociale në të gjithë komunat e vendit, shoqërinë civile etj. Personat me aftësi të kufizuar, familjet e tyre dhe organizatat e personave me aftësi të kufizuar do të jenë bashkëpunëtorët kryesor të cilët do të mbështesin në implementimin e strategjisë së HandiKOS-it. Sektori privat dhe bizneset e ndryshme do të jenë grupi tjetër i bashkëpunëtorëve të cilët do të lehtësojnë integrimin në punësim të personave me aftësi të kufizuar. Gjithashtu, HandiKOS do të bashkëpunoj me agjencionet dhe organizatat ndërkombëtare si Organizata Botërore e Shëndetësisë, UNICEF, UNDP, Zyra e Bashkimit Evropian në Kosovë, Forumi Evropian i Aftësisë së Kufizuar, Save the Children, si dhe përfaqësuesit e organizmave dhe institucioneve ndërkombëtare në Kosovë.

Misioni i HandiKOS, Vizioni i HandiKOS, Objektivat Strategjike 2014 – 2016**Misioni i HandiKOS**

HandiKOS, organizatë joqeveritare e themeluar në vitin 1983, përfaqëson dhe përkrah personat me aftësi të kufizuar duke avokuar dhe lobuar dhe duke ofruar shërbime përmes rrjetit të shtrirë në të gjithë Kosovën për të arritur të drejta të barabarta, një jetë të pavarur dhe të dinjitetshme për të gjithë.

Vizioni i HandiKOS

Shoqëri gjithëpërfshirëse me njohje dhe respektim të plotë të të drejtave dhe mundësive të barabarta të personave me aftësi të kufizuara.

Objektivat Strategjike 2014 – 2016

Objektiva strategjike 1: Avancimi i të drejtës për lëvizje të lirë, shërbime cilësore shëndetësore, mirëqenie sociale, arsim dhe punësim të personave me aftësi të kufizuara

1.1: Mobilizimi i personave me aftësi të kufizuar në të gjitha komunitetet e Kosovës

1.2: Pjesëmarrja dhe avokimi për krijimin dhe monitorimin e implementimit të legjislacionit për personat me aftësitë e kufizuar

1.3: Ngritja e vetëdijes për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara tek institucionet dhe shoqëria

Objektiva strategjike 2: Zhvillimi dhe avancimi i shërbimeve sociale të vetë qëndrueshme të bazuara në bashkësi për persona me aftësi të kufizuar

2.1: Riorganizimi strukturor i qendrave dhe zyrave lokale të HandiKOS-it duke ju përmbajtur ndryshimeve për ofrim të shërbimeve sociale

2.2: Licencimi i HandiKOS dhe i stafit për ofrim të shërbimeve social dhe ofrimi i shërbimeve cilësore

2.3: Ngritja e kapaciteteve dhe profesionalizmit të stafit sipas standardeve për shërbimet e ofruara

Realizimi i objektivave strategjike

Objektiva Strategjike1: Avancimi i të drejtës për lëvizje të lirë, shërbime cilësore shëndetësore, mirëqenie sociale, arsim dhe punësim të personave me aftësi të kufizuara

HandiKOS duke u mbështetur në parimet e Kushtetutës së Republikës së Kosovës, Konventës Ndërkombëtarë për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuar dhe në parimet e Strategjisë Nacionale për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara në Republikën e Kosovës 2013-2023, do të punoj drejt avancimit të të drejtave të personave me aftësi të kufizuar. Kjo objektivë strategjike i dedikohet rrjetëzimit dhe fuqizimit të personave me aftësi të kufizuar, përmes Qendrave dhe zyrave lokale, të cilat do të avokojnë dhe llobojnë në zhvillimin dhe implementimi e një kornize legjislative në përputhje me nevojat dhe të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.

Për të arritur avancimin e të drejtave, HandiKOS do të punojë shumë në mobilizimin dhe fuqizimin e vetë personave me aftësi të kufizuara. Kjo do të arrihet përmes organizimit të kuvendeve lokale të cilat avokojnë dhe llobojnë sipas fushave të caktuara, ku rëndësi e veçantë do t'ju jepet edhe takimeve me anëtarët e HandiKOS. Këto kuvende gjithashtu do të monitorojnë punën e HandiKOS-it duke siguruar që puna e saj është në harmoni me nevojat e tyre. Gjithashtu, kuvendet lokale do të përzgjedhin përfaqësues për Kuvendin e Përgjithshëm të Anëtarëve të HandiKOS-it të cilët do të asistojnë në krijimin dhe forcimin e rrjetit të organizatave të personave me aftësi të kufizuar dhe do të monitorojnë zbatimin e kësaj strategjie.

Me rrjet të fuqizuar, HandiKOS, do të punoj drejt krijimit të një legjislacioni adekuat për persona me aftësi të kufizuar. Po ashtu do të monitoroj implementimin e legjislacionit dhe strategjive përkatëse, do të marrë pjesë në hartimin dhe zhvillimin e Ligjit për Statusin dhe të Drejtat e Personave Paraplegjik dhe Tetraplegjik si dhe do të ndikoj në ndryshimin e ligjit për pensionet e aftësisë së kufizuar dhe inicij ligjin për asistent personal. HandiKOS do të bashkëpunoj ngushtë me organizata vendore dhe ndërkombëtare të personave me aftësi të kufizuar në themelimin dhe funksionalizimin e Forumit Kosovar të Aftësisë së Kufizuar, i cili do të jetë një zë i përbashkët në avokim dhe lobim për arritjen e kësaj objektivë strategjike. Për të arritur shërbimet cilësore shëndetësore, HandiKOS do të punoj edhe me institucionet shëndetësore për themelimin e njësisë spinale në Qendrën Klinike Universitare të Kosovës.

Një nga sfidat kryesore në përmbushjen e të drejtave, është niveli i ulët i vetëdijes për të drejta e personave me aftësi të kufizuar nga përfaqësuesit e institucioneve, familjet e tyre, shoqëria në përgjithësi si dhe nga vete personat

Realizimi i objektivave strategjike

aftësi të kufizuar. Kjo objektivë strategjike i dedikohet rrijtimit dhe fuqizimit të personave me aftësi të kufizuar, përmes Qendrave dhe zyrave lokale, të cilat do të avokojnë dhe llojnë në zhvillimin dhe implementimi e një kornize legjislative në përputhje me nevojat dhe të drejtat e personave me aftësi të kufizuara.

Objektiva strategjike 2: Zhvillimi dhe avancimi i shërbimeve sociale të vetë qëndrueshme të bazuara në bashkësi për personat me aftësi të kufizuara

Në harmoni të plotë me procesin e decentralizimit të shërbimeve sociale, si dhe me licencimin e organizatave ofruese të shërbimeve sociale, HandiKOS do të punoj drejt krijimit të shërbimeve të vetë qëndrueshme të cilat përkohë me nevojat e personave me aftësi të kufizuar në Kosovë. Kjo objektivë strategjike i dedikohet forcimit dhe ristrukturimit të qendrave dhe zyrave lokale të HandiKOS-it, arritjes së kontraktimit të shërbimeve nga institucione të nivelit lokal dhe qendror, si dhe ngritjen e kapaciteteve dhe profesionalizmit të stafit.

Në realizimin e ristrukturimit të qendrave dhe zyrave si dhe arritjes së kontraktimit të shërbimeve, HandiKOS do të përcaktoj kritere bazë të funksionimit, të cilat duhet t'i përmbushin përpara se të arrihet ristrukturimi. Secila nga qendrat dhe zyrat lokale do të përkrahët në këtë proces përmes organizimit të trajnimeve sipas nevojave, zhvillimit të strategjive për ngritje të fondeve, organizimin e aktiviteteve për gjenerim të të ardhurave si dhe çështje të tjera. Qendrat do të monitorohen për të siguruar që puna e tyre është në përputhje me këtë strategji.

Pasi secila qendër të vendos për llojin e shërbimeve që do të ofrohen për personat me aftësi të kufizuar, ato do të punojnë në plotësimin e kritereve si dhe marrjen e licencës si ofrues të shërbimeve sociale nga Ministria e Punës dhe Mirëqenies Sociale. Qendrat dhe Zyrat Lokale së bashku me persona me aftësi të kufizuara do të organizojë takime të rregullta dhe të koordinuara me institucionet përkatëse si Asociacionin e Komunave të Kosovës, Kuvendet Komunale, përfaqësues të tjerë të institucioneve në nivel qendror dhe lokal si dhe organizatat e shoqërisë civile.

Për të arritur këto, HandiKOS do të rris kapacitetet dhe profesionalizmin e stafit në harmoni me nevojat e secilës qendër dhe llojit të shërbimeve që do të ofrohen. HandiKOS do të organizoj trajnime të ndryshme dhe vizita studiuuese për stafin e qendrave si dhe për personat me aftësi të kufizuar të cilët janë edhe pjesëmarrës në kuvendet lokale.

Plani i Punës

Objektivat Strategjike 1: Avancimi i të drejtës së lëvizjes së lirë, shërbime shëndetësore cilësore, mirëqenie sociale, arsim dhe punësim të personave me aftësi të kufizuara

Nën objektivat 1.1: Mobilizimi i personave me aftësi të kufizuara në të gjitha Komunat e Kosovës

Aktivitetet	Afati	Pala përgjegjëse
1.1.1. Krijimi i grupit koordinues dhe përkrahës për themelimin e Kuvendeve Lokale	Janar 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.1.2. Themelimi i Kuvendeve Lokale	Shkurt – Mars 2014	Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Grupi koordinues
1.1.3. Themelimi i grupeve brenda kuvendeve për lobim, avokim, këshillim, mbështetje etj.	Mars-Maj 2014	Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.1.4. Përzgjedhja e përfaqësuesve dhe themelimi i Kuvendit të ri të Anëtareve	Maj – Qershor 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it Kuvendet Lokale
1.1.5. Mbajtja e takimeve të rregullta të Kuvendit Qendror të anëtareve	2014-2016	Kuvendi i Anëtareve, niveli qendror i HandiKOS-it

Nën objektivat 1.2: Pjesëmarrja dhe avokimi për krijimin dhe monitorimin e implementimit të legjislacionit për personat me aftësi të kufizuara

Aktivitetet	Afati	Pala përgjegjëse
1.2.1. Monitorimi i zbatimit të ligjeve ekzistuese	Janar 2014 Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it, Menaxheret/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.2.2. Pjesëmarrja në hartimin e Ligjit për Statusin dhe të Drejtat e personave Paraplegjik dhe Tetraplegjik	Qershor-Nëntor 2014	Përfaqësuesit e HandiKOS-it në ekipin punues
1.2.3. Inicimi dhe ndikimi për ndryshimin e ligjit të pensioneve të aftësisë së kufizuara	Janar-dhjetor 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.2.4. Inicimi i ligjit për asistent personal	Qershor 2014 Qershor 2015	Niveli qendror i HandiKOS-it

Plani i Punës

1.2.5.Ndikim dhe pjesëmarrje në inicimin, hartimin dhe ndryshimin e ligjeve për Personat me Aftësi të Kufizuara	Janar 2014- Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.2.6.Bashkëpunimi me OPAK në krijimin e forumit kosovar të aftësisë së kufizuar	Janar-Dhjetor 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.2.7.Monitorimi i zbatimit të strategjisë nacionale 2013-2023 dhe planit të veprimit për aftësinë e kufizuar 2013-2015.	Janar 2014 -Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it, Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.2.8.Ngritja e kapaciteteve të burimeve njerëzore brenda organizatës për të drejtat e personave me aftësi të kufizuar	Janar 2014-Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it, Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.2.9.Krijimi dhe fuqizimi i partneritetit me OPAK ndërkombëtare	Janar 2014- Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.2.10.Pjesëmarrje në konferenca dhe forume ndërkombëtare	Janar 2014 -Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.2.11. Inicimi i themelimit të njësisë spinale në QKUK	Janar 2014- Dhjetor 2016	Niveli qendror i HandiKOS-it
Nën objektiva 1.3: Ngritja e vetëdijes për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara tek institucionet dhe shoqëria		
Aktivitetet	Afati	Pala përgjegjëse
1.3.1.Organizimi i takimeve me zyrtarët për të drejtat e njeriut	Janar-Mars 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it, Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.3.2.Organizimi i evenimenteve për ditën ndërkombëtare të aftësisë së kufizuar	Nëntor-Dhjetor 2014,2015,2016	Niveli qendror i HandiKOS-it, Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.3.3.Organizimi i ligjëratave për aftësinë e kufizuar në arsimin para dhe universitar	Mars-Maj 2014, 2015, 2016	Niveli Lokal i HandiKOS-it
1.3.4.Organizimi i fushatës për përmirësimin e qasjes fizike "Prishtina për të gjithë"	Shtator - Tetor 2014	Niveli Lokal i HandiKOS-it

Plani i Punës

1.3.5.Pjesëmarrje në debate dhe takime publike me subjekte politike për zgjedhjet lokale 2013	Shtator - Tetor 2014	Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
1.3.6.Krijimi i faqes zyrtare ne internet të HandiKOS	Qershor-Tetor 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.3.7.Publikimi dhe shpërndarja e “Doracakut për të drejtat e personave me aftësi të kufizuara”	Janar-Shkurt 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it
1.3.8.Themelimi i Federatës të Sporteve për persona me aftësi të kufizuara fizike	Mars - Maj 2014	Niveli qendror i HandiKOS-it

Objektiva Strategjike 2: Zhvillimi dhe avancimi i shërbimeve sociale të vetë qëndrueshme të bazuara në bashkësi për personat me aftësi të kufizuara

Nën objektivat 2.1: Riorganizimi strukturor i qendrave dhe zyrave lokale të HandiKOS duke ju përmbajtur ndryshimeve për ofrim të shërbimeve sociale

Aktivitetet	Afati	Pala përgjegjëse
2.1.1. Përcaktimi i kriterëve për ristrukturimin e qendrave	Janar - Mars 2014	Bordi dhe ekspert të fushës
2.1.2. Përcaktimi i shërbimeve që do të ofrohen në qendrat dhe zyrat	Mars – Maj 2014	Menaxherët/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale
2.1.3.Përkrahja e qendrave në procesin e plotësimit të kriterëve	Maj - Dhjetor 2014	Niveli qendror, Kuvendi Lokal, bordi dhe ekspertët e fushës
2.1.4.Monitorimi i funksionimit të qendrave të ri-strukturuara	Janar-Dhjetor 2015	Niveli qendror, Kuvendet Lokale, bordi dhe ekspert të fushës
2.1.5. Çdo qendër krijon strategji lokale të ngritjes së fondeve	Janar - Prill 2014	Menaxheret/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale, niveli qendror
2.1.6. Zhvillimi i aktiviteteve për gjenerim të të ardhurave	Janar – Korrik 2014	Menaxheret/përgjegjësit e Zyrave, Kuvendet Lokale, niveli qendror

Plani i Punës

2.1.7. Themelimi i Fondacionit HandiKOS	2014	Niveli qendror
Nën objektivat 2.2: Licencimi i HandiKOS-it dhe stafit dhe kontraktimi i shërbimeve nga institucione të nivelit qendror dhe lokal		
Aktivitetet	Afati	Pala përgjegjëse
2.2.1. Çdo qendër përgatit dokumentacionin e stafit dhe aplikojnë për licencim në ofrim të shërbimeve sociale për persona me aftësi të kufizuar nga MPMS	Janar-Dhjetor 2014	Menaxheret/përgjegjësit e Zyrave, niveli qendror
2.3.2.2. Zhvillohen aktivitete lobuese dhe avokuese në nivel qendror dhe komunal për kontraktim të shërbimeve	Mars – Maj 2014	Menaxheret/përgjegjësit e Zyrave, niveli qendror
2.2.3. Zhvillohen takime/prezantime të koordinuara me asociacionin e komunave	2014-2015	Menaxheret/përgjegjësit e Zyrave, niveli qendror
Nën objektivat 2.3: Ngritja e kapaciteteve dhe profesionalizmit të stafit sipas standardeve për shërbimet e ofruara		
Aktivitetet	Afati	Pala përgjegjëse
2.3.1. Shkëmbimi i përvojave të HandiKOS-it dhe organizatave kombëtare dhe ndërkombëtare	Mars 2014-Qershor 2016	Niveli qendror dhe niveli lokal i HandiKOS-it
2.3.2. Vlerësimi i kapaciteteve stafit të HandiKOS-it	Janar – Prill 2014	Niveli qendror dhe lokal i HandiKOS-it
2.3.3. Organizimi i trajnimeve për stafin e çdo qendre	Mars – Tetor 2014	Niveli qendror dhe lokal i HandiKOS-it
2.3.4. Organizim/pjesëmarrje në vizita studiu	Prill 2014 Nëntor 2015	Niveli qendror dhe lokal i HandiKOS-it
2.3.5. Trajnimi për personat me lëndime të boshtit kurrizor mbi jetesën	Nëntor 2014	Niveli Qendror i HandiKOS-it

Resurset e nevojshme

Për të arritur objektivat strategjike, HandiKOS ka nevojë për resurse njerëzore, fizike dhe monetare. Siç edhe është përshkruar më parë, HandiKOS ka ngritur një rrjet prej 14 qendrave dhe 13 zyrave lokale në të gjithë territorin e Kosovës. Qendrat janë të pajisura me të gjitha pajisjet për rehabilitimin psiko-social dhe primar fizikal për fëmijë me aftësi të kufizuara, pajisje zyre, si dhe hapësira për zhvillimin e aktiviteteve të ndryshme. Zyrat lokale janë të pajisura me pajisje zyre si dhe hapësira për zhvillimin e aktiviteteve. HandiKOS ka një staf me një eksperience profesionale shumë vjeçare në ofrim të shërbimeve sociale.

Për të arritur këto qëllim HandiKOS ka nevojë për një mbështetje institucionale e cila do të siguronte ekzistencën e këtij rrjeti dhe qëndrueshmërinë e shërbimeve sociale.

Strategy and Work Plan

HandiKOS,
Association of paraplegics
and paralyzed children
of Kosovo

PRISHTINA
2013

2014 – 2016

ACKNOWLEDGEMENT

Drafting of the strategy and work plan for 2014-2016 of HandiKOS, Association of Paraplegics and Paralyzed Children Kosovo, is a result of joint efforts of people with disabilities, their families, personnel and board members of our organization. These participants, through their suggestions and recommendations, have contributed to ensuring that the strategy fully includes the needs of people with disabilities in Kosovo concerned with fulfilling the rights to free access, quality health services, and social services based on needs, education and employment.

Roberto Cancel who facilitated the process of drafting and provided extraordinary contributions to the development of the strategy with professionalism and hard work,

HandiKOS thanks all local and international organizations for their continuous support of the organization and people with disabilities. In particular, HandiKOS thanks the Embassy of Finland in Prishtina, whose support over years has made it possible to achieve most of the results of our organization benefitting people with disabilities.

This year, the Association of Paraplegics and Paralyzed Children of Kosovo - HandiKOS marks the 30th anniversary of its establishment. HandiKOS wishes to express gratitude to all donors and individuals who contributed in supporting our association and people with disabilities throughout the years. In particular, HandiKOS thanks all volunteers active during the 90s.

Afrim Maliqi
Director of HandiKOS
October, 2013

Content

Executive Summary _____	3
History of HandiKOS _____	4
Situation Analysis _____	8
SWOT Analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) _____	11
Stakeholder Analysis _____	12
Mission of HandiKOS _____	13
Implementation of strategic objectives _____	14
Work Plan _____	16
Necessary resources _____	22

EXECUTIVE SUMMARY

In consultation with members, board members, staff, collaborating partners and stakeholders, HandiKOS, based on the rights, needs and situation of people with disabilities and the current socio-economic situation in the country have developed a new strategy and Action Plan for 2014-2016. During this period, HandiKOS will work towards achieving an inclusive society promoting human rights and equal opportunities for people with disabilities. The design and development of the strategy, has enlisted active participation by the aforementioned parties, received Board approval of the Work Plan and will be implemented towards achieving the objectives for this period.

HandiKOS is a non-governmental organization (NGO) founded in 1983. It represents and supports people with disabilities by advocating and lobbying for their human rights and providing services through a network of 14 centres and 13 local offices throughout Kosovo. HandiKOS actions aim for achievement of equal rights and an independent and dignified life with full participation of people with disabilities in Kosovo.

During the period 2014 - 2016 HandiKOS will work towards achieving an inclusive society that recognises and fully respects the people with disabilities' human rights and equal opportunities. To achieve this, HandiKOS has established two main objectives: (1) promotion of the right to free movement, quality health services, social welfare, education and employment of people with disabilities, and (2) development and promotion of self-sustainable community-based social services for persons with disabilities.

History of HandiKOS
"Association of Paraplegics and Paralyzed Children of Kosovo" was established in 1983 by the initiative of late leader of the disability movement in Kosovo, Mr. Halit Ferizi, in cooperation with citizens with disabilities. The main objective of the association was "to improve the rights and living standards of people with disabilities in Kosovo" through actions in the field of health, social services and employment.

HISTORY OF HANDIKOS

"Association of Paraplegics and Paralyzed Children of Kosovo" was established in 1983 by the initiative of late leader of the disability movement in Kosovo, Mr. Halit Ferizi, in cooperation with citizens with disabilities. The main objective of the association was "to improve the rights and living standards of people with disabilities in Kosovo" through actions in the field of health, social services and employment.

Since 1989, the situation of people with disabilities deteriorated rapidly during the political, social and economic crisis in Kosovo. The destruction of the health care system and the loss of jobs further negatively affected people with disability, who were already dependent on scarce family resources. At this time, many families were expelled from work and denied previously provided social services. Consequently, most people with disabilities lived with little or no help from social protection services; this made them completely dependent on humanitarian aid. This situation compelled the association to take action to alleviate the situation of people with disabilities by lobbying and advocating within the parallel system to incorporate the needs of people with disabilities.

Community-based rehabilitation (CBR) services began in the first half of 1994. During that year, the association partnered for the first time with Handicap International (HI) to provide necessary and needed materials such as: wheelchairs and hygienic materials to 200 families. This program continued in cooperation and collaboration with the following international and local organizations:

- HANDICAP INTERNATIONAL (HI) provided support from international specialists and professionals active within the global disability movement (including, physiotherapists and psychologists) and provisions of auxiliary equipment for managing incontinence and treating pressure sores and other tools for psycho-social and primary physical rehabilitation services for children.
- MOTHER TERESA, local humanitarian/charity association, provided direct contributions of volunteer doctors and nurses.
- OXFAM, an organization from Great Britain, offered trainings surrounding the rights and integration of people with disabilities in society as well as donations of clothing, hygiene products, etc.
- Organizations and other agencies like Save the Children, Mercy Corps, Children Aid Direct, etc., provided social hygiene packages for people with disabilities living in difficult conditions.

HISTORY OF HANDIKOS

During this time, over 320 activists of different profiles, including people with disability, were involved in identifying, assessing and supporting the needs of people with disabilities. This group of activists contributed to the first organizational bodies considered as Active Local Groups (ALG).

The program was organized in the following stages:

- Establishment of active local groups;
- Provisions of necessary equipment for improved social life;
- Direct distribution of equipment to families and training for the use and maintenance of materials;
- Follow up visits by the local office and rehabilitation team of community based services;
- Prevention training/tools of the consequences of disability;
- Establishment of Community Based Rehabilitation Centres (CBRC).

Following the war, HandiKOS renewed its active network and established its main objectives, in cooperation with international agencies and non-governmental organizations (NGOs), of supporting people with disabilities and their families through material provisions and tools for daily life activities.

International organization involvement enabled HandiKOS to reconstruct the network quickly increase the number of active local groups, community centres and employ many of the volunteers as well. In response to the emergency situation of people with disabilities during the war, people with disabilities were registered in a database and included more detailed records of hygienic materials, medical and assistive devices received. Each active local group required three workers: two field workers and a head of office.

Each community centre employed the following staff: coordinator, two primary physical rehabilitation personnel (one for providing psycho-motor activities and a driver to transport children). The HandiKOS centre services were overseen by a senior physiotherapist and a psycho-motor activity trainer from Handicap International.

The establishment of the CBR services and facilities were largely supported by generous contributions from international partners, such as: "Handicap International," "Oxfam," FIDIDA Finnish Agency, the Government of Finland and the Finnish Embassy, the Italian organization "Athena-Wamba Onlus," "Onlus Roberto Bazzonni," "Save

HISTORY OF HANDIKOS

the Children," "UNICEF," the European Agency for Construction and Reconstruction, etc. Since 2004, HandiKOS has received modest contributions from several Kosovo municipalities and local donors.

During this period HandiKOS expanded and developed, especially in terms of capacity building and creation of infrastructure. HandiKOS maintains facilities in numerous municipalities in Kosovo, including: Suha Reka, Peja, Glogovac, Malisheva, Dragas, Ferizaj, Mitrovica, Northern Mitrovica, Lipljan, Shtime, Istok, Gjilane, Prizren, etc...Notably, the construction of the Resource Centre for Persons with Disabilities was supported by "WINSLOW STARK FOUNDATION" and "ROOT LINDEN ROOT DICKINSON FOUNDATION" and implemented by "World Vision." All of these facilities are equipped with necessary equipment for primary physical rehabilitation, psychosocial services, and transportation and office operations.

Below are some results realized by the HandiKOS during this period of work:

- HandiKOS maintains and operates 13 local offices and 14 Community Based Rehabilitation Centres throughout Kosovo, including Northern Kosovo ;
- HandiKOS maintains a database of 18,000 members with physical and combined disabilities of all ages, genders and ethnicities;
- Since 1999, HandiKOS has provided primary rehabilitation services for approximately 2,900 children with disabilities and over 22,500 treatments of primary physical and psycho-social rehabilitation every year;
- HandiKOS has provided more than 6,300 different assistive devices, including wheelchairs, crutches, toilet wheelchairs, material for incontinence, material for treatment of decubitus ulcers (bedsores), etc.;
- With support of international organizations, HandiKOS has contributed to improving accessibility to physical infrastructures, ensuring 96 access ramps in public facilities and recommendations for adaptations to people with disabilities' residences;
- 1,550 children and adults from all over Kosovo have received rehabilitation services and trainings offered during activity camps by the seaside;
- HandiKOS has advocated for, lobbied and participated in the creation, modification and monitoring of the implementation of the legal framework promoting the rights of people with disabilities;
- Through organizing various campaigns, documentaries, video presentations, TV debates, roundtables, HandiKOS has increased people with disabilities and their families awareness of their human rights, as well as representatives'

HISTORY OF HANDIKOS

of Kosovo institutions and society's awareness of people with disabilities' human rights across Kosovo;

- HandiKOS has published numerous guidelines and manuals outlining the rights of people with disabilities, thus, becoming the only source of information on disability in Kosovo;
- HandiKOS has improved the capacity of staff according to the needs of people with disabilities;
- HandiKOS is one of only organizations that employs people with disabilities and mediates their participation in the labour market through increased capacities;
- HandiKOS acts as a serious partner of donors, international and local organizations in the implementation of projects by which it has achieved strengthened cooperation with institutions at the central and local level aimed at improving conditions and advancing the position of the people with disabilities in Kosovo.

SITUATION ANALYSIS

The International Convention on the Rights of Persons with Disabilities, adopted in 2006, aims “to promote, protect and ensure the full and equal enjoyment of all human rights and fundamental freedoms by all persons with disabilities, and to promote respect for their inherent dignity¹.”

World Health Organization (WHO) in the Report on Disability² (2011) estimates that there are about a billion people, or 15% of the world population, who have at least one type of disability. According to the census of 2011, disability in Kosovo affects about 77,730 people³, or 4.4% of the population. If we compare the figures from the WHO, the population affected by at least one form of disability in Kosovo may be 260,000 people. Generally, there is a lack of quantitative and qualitative data on people with disabilities in Kosovo. Nonetheless, this figure is important since it could inform policies to better address people with disabilities and their needs.

In 2006, the Prime Minister of Kosovo created the National Council of Disability aimed towards creating equal opportunities of education and employment and improved living conditions for people with disabilities with assistive services and the removal of obstacles for independent living⁴. The Deputy Prime Minister of Kosovo, the Office for Good Governance, Deputy Minister of MLSW, Deputy Minister of MEST, Deputy Minister of MLGA, Deputy Minister of Health, Deputy Minister of Trade, representatives of people with disabilities and civil society participated in Council activities. Although established and very important, the council has achieved few results. For the same purpose, in 2011, the Prime Minister issued a new edict regarding the establishment and operations of the National Council of Disability, which so far has only organized a meeting. Within Human Rights' Units of most Ministries of the Government of the Republic of Kosovo there are officials acting for the rights of people with disabilities.

The Office for Good Governance is responsible for drafting of the National Strategy on the Rights of Persons with Disabilities, 2013-2023, and the 2013-2016 Action Plans that, together with organizations of people with disabilities, will monitor the implementation of these two documents.

To date, public institutions in Kosovo have not fully addressed the needs of people with disabilities in laws and governmental priorities. However, there are some laws and administrative regulations that guarantee some of the rights of people with disabilities in Kosovo.

¹http://www.adrf.org.al/images/konventa_shqip.pdf

²http://whqlibdoc.who.int/hq/2011/WHO_NMH_VIP_11.01_eng.pdf

³<http://esk.rks-gov.net/rekos2011/repository/docs/Living-condition-ALB.pdf>

⁴<http://www.kryeministri-ks.net/?page=1,90>

SITUATION ANALYSIS

The most important laws directly affecting people with disabilities are:

- Law on Pensions for People with Disabilities, No. 2003/23;
- Law on Material Support for Families of Children with Permanent Disabilities, No.03/L-022;
- Law on Vocational Ability, Rehabilitation and Employment of People with Disabilities, No. 03/L-019;
- Law on Blind Persons, No. 04/L-092;
- Law on Pre-university Education in the Republic of Kosovo, No.04/L-032
- Law on Paraplegics and Tetraplegics (in the legislative agenda of the Government for 2013)⁵

The following are Laws that contain relevant provisions with regard to people with disabilities:

- Law on Labour, No. 03/L-212;
- Law on Construction, No. 04/L-110;
- Law Against Discrimination, No. 2004/3;
- Law on Social Assistance Scheme, No. 2003/15

There are three additional important legislative acts concerning people with disabilities:

- Administrative Instruction on Technical Conditions of Construction Facilities for Access by People with Disabilities, No. 07/2007;
- Administrative Instruction on Management of Urinary Incontinence for People with Disabilities, No. 03/2012;
- Decision on Sign Language No. 06/146.

The Ministry of Labour and Social Welfare supports 2.985 families of children with permanent disabilities (ages 1-18) with the social assistance scheme of 100 Euro per month, and 17,000 persons with disabilities (ages 18-65) through the pension scheme of 60 Euros per month. Also, it is concerning that the Ministry seems to have no data on people with disabilities employed in Kosovo, despite employment opportunities being one of their main needs. The Ministry of Health, via health institutions, provides only basic medical services and does not offer specialized services and medicine needed for the treatment of the consequences caused by disability. These services are not yet mandated by law. Medical rehabilitation, continuous monitoring of health conditions and provision of necessary medications are some services that would improve people with disabilities' health conditions and lessen

⁵http://www.kryeministri-ks.net/repository/docs/PROGRAMI_LEGJISLATIV_PER_VITIN_2013_-_LEGISLATIVE_PROGRAM_2013_-_ZAKONODAVNI_PROGRAM_2013_mars.pdf

SITUATION ANALYSIS

the severity of disability related consequences. Also, medical staff has a low level of knowledge concerning the types of disability, origin and causes that affect each person. The latter often results in inadequate health care (daily and preventative) for patients attributing to all types of sicknesses related to the disability.

Some causes of low integration of people with disabilities in the education system are due to the lack of physical access to educational institutions, lack of trained teachers, lack of personal assistants etc. The Ministry of Education states that 505 schools have full access for children with disabilities; however, the same source indicates that only 11% of children with disabilities are integrated into primary schools, 109 of which are children in preschool and 958 children at the primary school level and 154 in secondary school. The Ministry states that only 25 experts of special educational needs have completed professional development training on inclusive education.

Kosovo continues to have a profound lack of access to public institutions, including: educational institutions, health, courts, prosecutor offices, police, roads, etc., which prevents people with disabilities from fully participating in society. Although the Law on Construction provides minimum standards for construction, wherein access for people with disabilities is regulated by an administrative instruction for building mandates that require access for people with disabilities, these instructions have not yet been fully implemented in building construction.

Levels of awareness concerning disability among people with disabilities, their families, institutions and society in general remain low in Kosovo. To date, HandiKOS has been one of the main actors in increasing awareness about disability through awareness campaigns, advocacy and lobbying at institutions at the central and local levels, informative brochures for parents and for people with disabilities.

SWOT ANALYSIS (STRENGTHS, WEAKNESSES, OPPORTUNITIES, THREATS)

HandiKOS has a wide reach across Kosovo through community based rehabilitation centres in 14 municipalities and 12 local offices. With thirty years of experience, HandiKOS is the only organisation that offers quality and professional services and assistive devices based on the needs of people with disabilities in the country. During these 30 years of service, with the assistance and support from many donors, local and international partners, HandiKOS has offered reliability for its 18,000 members, their families, institutions and society and rehabilitative services for 2,000 children, HandiKOS continues to be one of the only institutions in Kosovo whose services are informed by people with single and combined physical disabilities, and who advocates and lobbies for the fulfilment of people with disabilities' rights.

HandiKOS services of primary rehabilitation for people with disabilities are not enough to meet the needs of people with disabilities. In recent years, community base rehabilitation centres suffer from the lack of financial support from foreign donors and government institutions (despite being guaranteed by Kosovo law). The lack of support from governmental institutions has negatively impacted human resources available for continuing the professional services provided by HandiKOS in the past. This situation requires commitment and independence of the centres for advocating and lobbying for financial support of services by local institutions. Centres should also develop/continue services that reflect the needs of local people with disabilities. Furthermore, HandiKOS lacks written materials for facilitating advocacy and lobbying for funds to continue provisions of services.

Lack of funds for continuation of services is contributing to the decreased participation of HandiKOS in the field of service provisions. Conversely, new organizations are providing services, which increase the competition for securing funding for HandiKOS' services. Left uncoordinated, this might cause decreased quality of services for people with disabilities.

The Ministry of Labour and Social Welfare has initiated the process of licensing social workers and organizations that provide social services. HandiKOS community based rehabilitation centres offer new areas of social services to be funded by the Municipalities and the Ministry of Labour and Social Welfare. Also, HandiKOS centres, through training and exchange of experiences between local and foreign organizations, can continue to develop new areas of service delivery and fund raising, including activities aimed at generating income. Based on the current situation, HandiKOS needs to reorganize its administrative structure, to better respond to changes in funding and the needs of people with disabilities.

STAKEHOLDER ANALYSIS

HandiKOS cooperates with numerous national and international stakeholders who are essential for achieving recognition and full respect for human rights and equal opportunities for people with disabilities in Kosovo.

HandiKOS will cooperate with institutions at central and local levels, including: the Assembly, Parliamentary Committees, the Office of the Prime Minister, Ministers, Human Rights officials, the Ombudsperson, the Departments of Health and Social Welfare in all municipalities and civil society. People with disabilities, their families and organizations of people with disabilities are key partners for implementation of HandiKOS' strategy. The private sector and various businesses comprise an additional group of actors that with cooperation can contribute towards the integration of people with disabilities in the labour market. HandiKOS will continue to collaborate with agencies and international organizations like the WHO, UNICEF, UNDP, European Union Office in Kosovo, the European Forum of People with Disabilities, Save the Children and other representatives of international organizations in Kosovo.

Mission of HandiKOS, Vision of HandiKOS,**Mission of HandiKOS**

HandiKOS, a non-governmental organization, founded in 1983, represents and supports people with disabilities by advocating, lobbying and providing services through its network across Kosovo to achieve equal rights, independent living and dignity for everyone.

Vision of HandiKOS

HandiKOS envisions an inclusive society with recognition and full respect of Human Rights and equal opportunities for people with disabilities.

Strategic Objective 1: Advancement of the right to free movement, quality health services, social welfare, education and employment of people with disabilities

- 1.1: Mobilization of persons with disabilities throughout all municipalities of Kosovo
- 1.2: Participation and advocacy for establishing and monitoring the implementation of legislation for people with disabilities
- 1.3: Awareness rising about the rights of people with disabilities within institutions and in the society

Strategic Objective 2: Development and advancement of self-sustainable community-based social services for people with disabilities

- 2.1: Structural reorganization of local centres and offices of HandiKOS with consideration for changes in social service provision
- 2.2: Licensing of HandiKOS and its staff for social service provision and qualitative services
- 2.3: Capacity building and professionalism of staff according to service provision standards

Implementation of strategic objectives

Strategic Objective1: Advancement of the right to free movement, quality health services, social welfare, education and employment of people with disabilities

HandiKOS, based on the principles of the Constitution of the Republic of Kosovo, the International Convention on the Rights of Persons with Disabilities and the principles of the National Strategy on the Rights of Persons with Disabilities in Kosovo 2013-2023, will work towards advancing the rights of people with disabilities. This strategic objective is dedicated to networking and empowerment of people with disabilities through local centres and offices, which will advocate and lobby for the development and implementation of a legislative framework reflective of the needs and rights of people with disabilities.

In order to achieve the advancement of the rights of people with disabilities, HandiKOS will work to mobilize and empower people with disabilities. This will be achieved through the organization of local assemblies that advocate and lobby for specific areas with special attention to topics discussed in meetings with members of HandiKOS.

These assemblies will monitor the performance of HandiKOS ensuring that its work is in harmony with their needs. Also, local assemblies will select representatives for the HandiKOS General Assembly responsible for assisting the creation and strengthening of the network of organizations of people with disabilities and monitoring the implementation of this strategy.

With an empowered network, HandiKOS will work towards creating needed legislation for people with disabilities. It will also monitor the implementation of legislation, respective strategies, participate in the design and development of the Law on the Status and Rights of Paraplegic and Tetraplegic Persons, influence the amendment of the Law for Disability Pensions and initiate the Law for Personal Assistants. HandiKOS will cooperate closely with local and international organizations of people with disabilities for establishing and operating the Kosovo Disability Forum, which will act as a common voice in advocating and lobbying to achieve this strategic objective. To achieve qualitative health services, HandiKOS will work with medical institutions to establish a spinal cord unit at the University Clinical Centre of Kosovo.

One of the main challenges towards people with disability realizing their rights is the low level of awareness of these

Implementation of strategic objectives

rights by representatives of institutions, families of people with disabilities, society in general and disabled people themselves. Therefore, HandiKOS will work to increase awareness on disability and the rights of people with disabilities by organizing various awareness campaigns, by meeting with representatives of the institutions, by taking part in various debates on issues affecting the lives and welfare of people with disabilities and by distributing information to interested parties. HandiKOS will also work to improve documentation and promotion of the organisations' work over the years by developing a new promotional strategy.

Strategic Objective 2: Development and advancement of self-sustainable community-based social services for people with disabilities

In full harmony with the process of the decentralization of social services and the licensing of social service providers, HandiKOS will work towards creating self-sustainable services that meet the needs of people with disabilities in Kosovo. This strategic objective is dedicated to strengthening and restructuring HandiKOS centres and local offices, contracting services to institutions at the central and local level, capacity building and improved professionalism of the staff.

For realizing the restructuring of HandiKOS offices, centres and contracting services, HandiKOS will establish basic operational criteria to be met before implementing restructuring. Each of the centres and local offices will be supported in this process through organized trainings based on capacity assessments of each centre, the development of fundraising strategies, income generating activities and other issues. The centres will be monitored to ensure that their work is consistent with this strategy.

After each centre has determined the type of services offered to people with disabilities, they will work towards realizing the criteria and obtaining a license for social service provision from the Ministry of Labour and Social Welfare. Centres and local offices, together with people with disabilities, will organize regular and coordinated meetings with relevant institutions, such as: the Association of Kosovo Municipalities, Municipal Assemblies, representatives of other institutions at the central and local levels and civil society organizations

Work Plan

Strategic Objective 1: Advancement of the right to free movement, quality health services, social welfare, education and employment of people with disabilities		
Sub-objective 1.1: Mobilization of people with disabilities in all municipalities of Kosovo		
1.1.1. Creation of a coordination and support group for establishing Local Assemblies	January 2014	Central level of HandiKOS
1.1.2. Establish Local Assemblies	February – March 2014	Managers/heads of offices, coordination group
1.1.3. Establish subgroups within Assemblies for lobbying, advocating, counselling, support etc.	March-May 2014	Managers/heads of offices, Local Assemblies
1.1.4. Select representatives and establish the New Assembly of Members	May – June 2014	Central level of HandiKOS/Local Assemblies
1.1.5. Organise regular meetings with Central Assembly Members	2014-2016	Assembly Members, central level of HandiKOS
Sub-objective 1.2: Participation and advocacy for establishing and monitoring the implementation of legislation for people with disabilities		
Activities	Deadline	Responsible Party
1.2.1. Monitor the implementation of existing laws	January 2014-December 2016	HandiKOS central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies
1.2.2. Participate in drafting the Law on the Status and Rights of Paraplegic and Tetraplegic Persons	June-November 2014	HandiKOS representatives in the working team
1.2.3. Initiate and contribute to amendment of the Law on Disability Pension	January-December 2014	HandiKOS central level
1.2.4. Initiate the drafting of the Law on Personal Assistants	June 2014-June 2015	HandiKOS central level

Work Plan

1.2.5. Initiate and participate in the development of the laws for Persons with Disabilities	January 2014 December 2016	HandiKOS central level
1.2.6. Cooperate with disabled peoples organizations to establish a Kosovo Disability Forum	January 2014 – June 2015	HandiKOS central level
1.2.7. Monitor the implementation of the National Strategy and Action Plan 2013-2023 and Disability Action Plan 2013-2015.	January 2014 -December 2016	HandiKOS central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies
1.2.8. Organise capacity building activities for improving human resources dedicated to promoting the rights of people with disabilities	January 2014-December 2016	HandiKOS central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies
1.2.9. Establish and strengthen partnerships with international Disabled Peoples Organizations	January 2014- December 2016	HandiKOS central level
1.2.10. Participate in international conferences and forums	January 2014 -December 2016	HandiKOS central level
1.2.11. Initiate the establishment of spinal cord units in the public hospital in Prishtina	January-June 2014	HandiKOS central level
Sub-objective 1.3: Awareness raising about the rights of people with disabilities within institutions and in the society		
Activities	Deadline	Responsible Party
1.3.1. Organize meetings with Human Rights Officers at the ministry and municipality level	January-March 2014	HandiKOS central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies
1.3.2. Organize events for the International Day of Disability	November-December 2014,2015,2016	HandiKOS central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies

Work Plan

1.3.3.Organize lecturers on disability at pre and university education levels	March-May 2014, 2015, 2016	HandiKOS central level
1.3.4.Organize a campaign for improved accessibility of physical infrastructure "Prishtina for all"	September – October 2014	HandiKOS central level
1.3.5. Participate in public political debates and meetings surrounding national elections in 2014	September - December 2014	Central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies
1.3.6.Create and maintain an official HandiKOS webpage	June- October 2014	HandiKOS central level
1.3.6.Create and maintain an official HandiKOS webpage	June- October 2014	HandiKOS central level
1.3.7.Publish and distribute the "Manual on the Rights of People with Disabilities"	January-February 2014	HandiKOS central level
1.3.8.Establish the Federation of Sports for people with physical disabilities	March - May 2014	HandiKOS central level
Objective 2:Development and advancement of self-sustainable community-based social services for people with disabilities		
Sub-objective 2.1: Structural reorganization of local centres and offices of HandiKOS with consideration for changes in social service provision		
Activities	Deadline	Responsible Party
2.1.1.Establish the criteria for reconstruction of centres	January - March 2014	Board and field experts
2.1.2.Identify services to be provided by centres and offices	March– May 2014	Managers/heads of offices, Local Assemblies

Work Plan

2.1.3.Support centres during the process of fulfilling criteria	May– December 2014	Central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies
2.1.4.Monitor the operations of restructured centres	January-Dec. 2015	Central level, Managers/heads of offices, Local Assemblies, board and field experts
2.1.5. Develop and implement a local fundraising strategy by each centre	January - April 2014	Managers/heads of offices, Local Assemblies central level
2.1.6. Develop activities for income generation	January– August 2014	Managers/heads of offices, Local Assemblies central level
2.1.7. Establish the HandiKOS Foundation	2014	Central level
Sub-objective 2.2: Licensing of HandiKOS and its staff for social service provision and qualitative services		
Activities	Deadline	Responsible Party
2.2.1. Apply at the MLSW for social service provision licenses; each centre is responsible for completing required staff documentation and application	January-Dec. 2014	Managers/heads of offices, central level
2.2.2. Develop and organize lobbying and advocacy activities at central and local levels for contracting services	January-Dec. 2014	Managers/heads of offices, central level
2.2.3. Organise meetings /coordinated presentations with the Association of Municipalities	2014-2015	Managers/heads of offices, central level
Sub-objective 2.3: Capacity building and professionalism of staff according to service provision standards		
Activities	Deadline	Responsible Party
2.3.1. Exchange/share HandiKOS experiences with national and international organizations	March 2014-June 2016	HandiKOS central and local level

Work Plan

2.3.2. Organise HandiKOS staff capacities assessment	January– April 2014	HandiKOS central and local level
2.3.3. Organize trainings for centres on day care services, coordination and communication, fundraising, relations with donors, relations with members.	January-Dec. 2015	HandiKOS central and local level
2.3.4. Organize/participate in study visits	April 2014 - November 2015	HandiKOS central and local level
2.3.5. Organise independent living training for people with spinal cord injury	November 2014	HandiKOS central level

Necessary resources

To achieve the strategic objectives, HandiKOS needs human, physical and financial resources. As described above, HandiKOS has a well founded network of 14 centres and 13 local offices throughout Kosovo. The centres are equipped with all the necessary equipments for psycho-social and primary physical rehabilitation for children with disabilities, office equipments, and other spaces for organizing different activities. Local offices are equipped with office equipments and spaces for activities. Additionally, HandiKOS has an professional experienced staff that has offered social services for people with disabilities for more than ten years.

HandiKOS needs an institutional support which will contribute to the sustainability of the services, and to the achievement of the rights of people with disabilities in Kosovo.